

ISTRAŽIVANJE EKONOMSKOG POLOŽAJA LGBTQ+ MLADIH NA TERTORIJI GRADA NOVOG SADA

I UVOD	2
II TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA	3
Socio–ekonomski izazovi sa kojom se suočavaju LGBTK+ osobe	3
Mladi	4
Intersekcionalnost u ekonomskim studijama	4
Pravni okvir i mehanizmi zaštite	6
III METODOLOGIJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA	9
IV DISKUSIJA	21
V PREPORUKE I ZAKLJUČAK	25
VI REFERENCE	28

UVOD

Težnja ka ravnopravnosti i pravdi osnovni je stub savremenog društva, međutim, za mnoge marginalizovane zajednice, uključujući mlade pripadnike i pripadnice iz LGBTK+ zajednice socio–ekonomski izazovi i dalje predstavljaju ozbiljne prepreke punom uključivanju i participaciji. U poslednjih nekoliko godina sve više se prepoznaje jedinstvena borba s kojom se suočavaju osobe iz LGBTK+ zajednice u različitim sferama života, od zapošljavanja do zdravstvene zaštite, stanovanja i dalje. Ovi izazovi duboko su povezani s društvenim predrasudama, sistemskom diskriminacijom i pravnim okvirima koji često ne uspevaju adekvatno da zaštite prava osoba iz LGBTK+ zajednice.

Izveštaj o ekonomskom položaju LGBTK+ mladih sa teritorije Grada Novog Sada sastoji se od: teorijskog okvira, nalaza empirijskog istraživanja, njihove interpretacije i implikacija i zaključka i preporuka.

Da bi se sveobuhvatno razumeli socio–ekonomske izazovi s kojima se mlade osobe iz LGBTK+ zajednice suočavaju, usvojena je intersekcionalna perspektiva koja ističe da pojedinci imaju višestruke identitete koji se prepliću i međusobno utiču kako bi oblikovali njihova iskustva. Posebno u kontekstu ekonomskih studija i boljeg razumevanja ekonomskog položaja, intersekcionalni pristup otkriva kako se faktori poput rase, roda, klase i seksualne orijentacije međusobno prepliću i stvaraju kompleksne obrasce nejednakosti i marginalizacije. U okviru ovog izveštaja se upravo težilo osvetljavanju presecanja identiteta i strukturnih barijera koje dodatno pogoršavaju socio ekonomske razlike s kojima se suočavaju osobe iz LGBTK+ zajednice, posebno mladi.

Kroz analizu teorijskih i empirijskih istraživačkih nalaza i okvira, ovaj izveštaj težiće pružanju uvida u složenost ekonomskog položaja LGBTK+ mladih. Istovremeno, ovaj izveštaj će biti usmeren i na oblikovanje preporuka koje će potencijalno doprineti poboljšavanju ekonomskog položaja LGBTK+ mladih.

TEORIJSKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Socio–ekonomski izazovi sa kojom se suočavaju LGBTK+ osobe

Socio–ekonomski izazovi duboko utiču na živote LGBTK+ pojedinaca, predstavljajući višestruke međusobno povezane i uslovljene prepreke ukorenjene u društvenim predrasudama i sistemskim barijerama. Diskriminacija ostaje sveprisutno pitanje koje prožima različite aspekte života LGBTK+ osoba, od zapošljavanja do stanovanja i zdravstvene zaštite. Diskriminacija na radnom mestu dovodi do nesigurnosti posla i ograničenih mogućnosti za napredovanje u karijeri, održavajući disparitete u prihodima između LGBTK+ pojedinaca i njihovih heteroseksualnih i cisrodnih kolega i koleginja. Nesigurnost stanovanja je još jedno delikatno pitanje. LGBTK+ osobe se često bore da obezbede siguran i pristupačan smeštaj zbog diskriminatornih praksi, što dovodi do veće stope beskućništva, posebno među LGBTK+ mladima koji su neretko odbačeni i od strane svojih porodica. Pristup zdravstvenoj zaštiti takođe predstavlja izazove, jer je i dalje teško pronaći LGBTK+ pružaoce zdravstvenih usluga koji afirmišu, što rezultira neadekvatnom zdravstvenom zaštitom i povećanim zdravstvenim rizicima za pripadnike i pripadnice zajednice. Pravne i političke barijere, uključujući ograničenu zaštitu od diskriminacije i prepreke zakonskom priznavanju odnosa, pogoršavaju socio–ekonomska pitanja. Dispariteti u mentalnom zdravlju preovlađuju zbog uporne diskriminacije i društvene stigme, što doprinosi povećanoj stopi anksioznosti, depresije i suicida među LGBTK+ osobama. Porodično odbacivanje ili neprihvatanje često dovodi do smanjenja sistema podrške i finansijske nezavisnosti LGBTK+ pojedinaca. Štaviše, ovi socio–ekonomski izazovi su dodatno usloženjeni intersekcionalnim faktorima što dodatno marginalizuje LGBTK+ pojedince unutar ovih već marginalizovanih zajednica (Badgett et al., 2019, National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2020, Nomani, 2021).

Mladi

Socioekonomski položaj LGBTK+ mladih čine još složeniji izazovi u poređenju sa LGBTK+ odraslima, koji proističu iz različitih društvenih, porodičnih i razvojnih faktora. LGBTK+ mladi često doživljavaju veću ranjivost zbog svoje razvojne faze i zavisnosti od porodičnih struktura. Povećan rizik od beskućništva među LGBTK+ mladima, prvenstveno kao rezultat odbacivanja porodice ili sukoba u vezi sa njihovom seksualnom orijentacijom ili rodnim identitetom, stavlja ih u nesigurniju situaciju od LGBTK+ odraslih. Ovaj nedostatak stabilnog stanovanja duboko je uslovljen njihovom razvojnom fazom i ograničenim radnim iskustvom. Intersekcionalni izazovi, gde se LGBTK+ mladi suočavaju sa diskriminacijom na osnovu etničke pripadnosti, invaliditeta ili socioekonomskog statusa, dodatno otežavaju ova pitanja, čineći njihov socioekonomski položaj složenijim i opterećujućim od položaja LGBTK+ odraslih. Dok se LGBTK+ odrasli mogu suočiti sa sličnim izazovima, dodatna ranjivost i zavisnost od porodičnih i obrazovnih struktura značajno pojačavaju socioekonomske poteškoće sa kojima se suočavaju LGBTK+ mladi. Rešavanje ovih pitanja sveobuhvatno zahteva donošenje inkluzivnih politika, sprovođenje zakona protiv diskriminacije, obezbeđivanje inkluzivne i afirmativne zdravstvene zaštite i obrazovanja, stvaranje sigurnih prostora i negovanje zajednica koje podržavaju promovisanje različitosti, inkluzije i ravnopravnih mogućnosti za sve pojedince bez obzira na seksualnu orijentaciju i/ili rodni identitet. Ovi napori su ključni u težnji ka pravednijem društvu u kojem LGBTK+ pojedinci i LGBTK+ mladi mogu da napreduju bez suočavanja sa sistemskim preprekama i diskriminacijom na osnovu svoje seksualne orijentaciji i/ili rodnog identiteta. Sveobuhvatna podrška, inkluzivne politike i ciljne intervencije neophodne su za ublažavanje ovih dispariteta i poboljšanje opšteg blagostanja LGBTK+ mladih kao i izgleda za pravedniju budućnost (Badgett et al., 2019, National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine, 2020, Nomani, 2021, DeChants et al., 2021).

Intersekcionalnost u ekonomskim studijama

Intersekcionalnost je teorijski okvir utemeljen na pretpostavci da je ljudsko iskustvo zajednički oblikovano višestrukim društvenim pozicijama odnosno identitetima (npr. rasa, rod), i jedino se može adekvatno razumeti razmatranjem društvenih pozicija odnosno identiteta u njihovoj međuzavisnosti. Pojam intersekcionalnost u ekonomskim studijama odnosi se na ispitivanje kako se različite društvene kategorije, poput rase, roda, klase i drugih oblika identiteta, prepliću i međusobno utiču na oblikovanje ekonomskih iskustava i mogućnosti pojedinaca. Ovaj pristup prepoznaje da pojedinci mogu istovremeno da doživljavaju višestruke slojeve privilegija ili izazova, i da su ovi faktori povezani umesto da postoje izolovano. U kontekstu ekonomskih istraživanja, stručnjaci primenjuju intersekcionalnost kako bi analizirali način na koji različite društvene dimenzije utiču na ekonomske ishode, pristup resursima i učešće u ekonomskim aktivnostima i tržištu (npr. istraživanje može istraživati kako se presecanje roda i rase odražava na disparitete u platama ili raspodelu bogatstva unutar određene populacije). Uključivanjem intersekcionalnosti u ekonomske studije, istraživači teže pružanju nijansiranijeg razumevanja ekonomskih nejednakosti i doprinose razvoju politika koje se bave kompleksnom međusobnom povezanošću različitih društvenih faktora. Ovaj pristup pomaže prevazilaženju pojednostavljenih analiza koje razmatraju samo jedan aspekt identiteta, nudeći sveobuhvatan pogled na ekonomske izazove s kojima se suočavaju različiti pojedinci sa različitim identitetima (Bauer et al., 2022, Carroll. & Itaborahy, 2015, Hulko & Hovanes, 2018).

Razmatrati prava i izazove sa kojima se LGBTQ+ osobe susreću kao izolovane i isključive za tu grupu – baš kao i prava drugih grupa ili pojedinaca ili ona povezana s određenim pitanjima – znači zanemariti postojanje različitih identiteta i okolnosti koje oblikuju i određuju kako ljudi doživljavaju svoje živote. Uključivanjem intersekcionalnog pristupa u ekonomska istraživanja LGBTQ+ zajednice, istraživači teže pružanju sveobuhvatnijeg razumevanja raznolikih ekonomskih iskustava unutar ove grupe. Ovakav pogled može doprineti razvoju efikasnijih politika i intervencija usmerenih na smanjenje ekonomskih dispariteta i promociju ekonomske jednakosti za sve pojedince, bez obzira na njihovu seksualnu orijentaciju ili rodni identitet.

Pravni okvir i mehanizmi zaštite

U nastavku će biti iznesen pravni okvir i mehanizmi zaštite na koje se LGBTK+ mladi mogu osloniti, a koji treba da funkcionišu kao zaštita od višestruke diskriminacije sa kojom se suočavaju. Pored značajnih regulativama na Republičkom nivou, mladi iz Novog Sada potencijalno imaju pristup i drugim mehanizmima zaštite koji će biti navedeni u nastavku.

Parlament Republike Srbije je 2009. godine usvojio četiri zakona koji jasno propisuju zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije: **Zakon o radu, Zakon o visokom obrazovanju, Zakon o javnom informisanju i Zakon o radiodifuziji**. Iako ovi pravni okviri uključuju termin "seksualna orijentacija", oni ne obuhvataju različite oblike diskriminacije povezane sa rodnim identitetom i/ili seksualnom orijentacijom, kao što su pitanja braka i roditeljstva, koja predstavljaju ključne oblasti zagovaranja LGBTIQ+ zajednice u Srbiji. **Član 62** Ustava Republike Srbije definiše brak kao zajednicu muškarca i žene, dok ranija verzija nije sadržala odredbe o polu/rodu. Iako istopolne brakove Ustav ne zabranjuje izričito, oni nisu ni pomenuti. LGBTIQ+ osobe u Srbiji nemaju pravo na građanska partnerstva, suživot, istopolne brakove, usvajanje ili starateljstvo. U pogledu prava transrodnih i interseksualnih osoba, propisi omogućavaju usklađivanje rodnog identiteta i zaštitu prava građana, ali je njihova praktična primena značajno zahtevnija.

Član 11 Zakona o zabrani diskriminacije kaže: "Zabranjeno je izražavanje ideja, informacija i mišljenja kojima se podstiče diskriminacija, mržnja ili nasilje protiv lica ili grupe lica zbog njihovog ličnog svojstva, u javnim glasilima i drugim publikacijama, na skupovima i mestima dostupnim javnosti, ispisivanjem i prikazivanjem poruka ili simbola i na drugi način."

Član 20 kaže: „Zabranjeno je uskraćivanje prava ili javno ili prikriveno priznavanje pogodnosti u odnosu na pol, odnosno rod i rodni identitet ili zbog promene pola, odnosno prilagođavanja pola rodnom identitetu, kao i zbog trudnoće, porodijskog odsustva, odsustva radi nege deteta ili posebne nege deteta. Zabranjeno je i fizičko i drugo nasilje, eksploatacija, izražavanje mržnje, omalovažavanje, ucenjivanje i uznemiravanje s obzirom na pol,

odnosno rod i rodni identitet, kao i javno zagovaranje, podržavanje i postupanje u skladu sa predrasudama, običajima i drugim društvenim obrascima ponašanja koji su zasnovani na ideji podređenosti ili nadređenosti polova, odnosno stereotipnih uloga polova.“

Član 21 se odnosi na zabranu diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije: „Seksualna orijentacija je privatna stvar i niko ne može biti pozvan da se javno izjasni o svojoj seksualnoj orijentaciji. Svako ima pravo da se izjasni o svojoj seksualnoj orijentaciji, a diskriminatorско postupanje zbog takvog izjašnjavanja je zabranjeno.“

Zakon o rodnoj ravnopravnosti u **Članu 4** navodi: „Diskriminacija na osnovu pola, polnih karakteristika, odnosno roda, jeste svako neopravdano razlikovanje, nejednako postupanje, odnosno propuštanje (isključivanje, ograničavanje ili davanje prvenstva), na otvoren ili prikriven način, u odnosu na lica ili grupe lica, kao i članove njihovih porodica ili njima bliska lica, zasnovano na polu, polnim karakteristikama, odnosno rodu u: političkoj, obrazovnoj, medijskoj i ekonomskoj oblasti; oblasti zapošljavanja, zanimanja i rada, samozapošljavanja, zaštite potrošača (robe i usluge); zdravstvenom osiguranju i zaštiti; socijalnom osiguranju i zaštiti, u braku i porodičnim odnosima; oblasti bezbednosti; ekologiji; oblasti kulture; sportu i rekreaciji; kao i u oblasti javnog oglašavanja i drugim oblastima društvenog života... Sudska zaštita lica i grupe lica koja su izložena diskriminaciji na osnovu pola, polnih karakteristika, odnosno roda ostvaruje se u skladu sa zakonom kojim se uređuje zabrana diskriminacije.“

Član 18 Zakona o radu zabranjuje direktnu i indirektnu diskriminaciju osoba koje traže zaposlenje na osnovu pola i seksualne orijentacije. Ovaj zakon zabranjuje diskriminaciju u traženju, ponudi, davanju, ugovornim obavezama, samom radu, i prestanku ugovora ili završetku radnog odnosa koji su navedeni u **Članu 20**.

Kada je u pitanju Zakon o mladima, proces izmena je više puta započinjan, ali neuspešno, tek je 1. februara 2023. godine formirana Radna grupa za rad na Nacrtu zakona o izmenama i dopunama Zakona o mladima.

Za ekonomski položaj i nediskriminaciji LGBTK+ mladih značajno je Načelo jednakosti i zabrane diskriminacije, **Član 5** koji ističe: „Svi mladi su jednaki. Zabranjeno je svako pravljenje razlike ili nejednako postupanje prema mladima, posredno ili neposredno, po bilo kom osnovu, a naročito po osnovu rase, pola, nacionalne pripadnosti, verskog ubeđenja, jezika, društvenog porekla, imovnog stanja, članstva u političkim, sindikalnim i drugim organizacijama, psihičkog ili fizičkog invaliditeta, zdravstvenog stanja, fizičkog izgleda, seksualne orijentacije, rodnog identiteta i drugog stvarnog, odnosno pretpostavljenog ličnog svojstva.“ U okviru Strategije za mlade u Republici Srbiji za period 2023 – 2030. godine donete 26. januara 2023. godine samo se u par navrata spominje zabrana diskriminacije po osnovu polnog ili rodnog identiteta, i to u okviru već spomenutih zakona. U okviru strategije i dela koji se odnosi na Evropska i regionalna dokumenta, istaknuti su opšti nalazi i preporuke na osnovu analiza prethodnih implementacija, a u vezi za poboljšanjem ekonomskog položaja, zapošljivosti i životnog standarda opšte populacije mladih.

Na teritoriji Grada Novog Sada za zaštitu mladih LGBTK+ od višestrukih oblika diskriminacije i posledica iste, značajna je Lokalna mreža za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT osobama. Cilj Mreže je pružanje informacija o uslugama i vrstama podrške koje nude Grad Novi Sad i članice Lokalne mreže za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT+ osobama (Lokalna mreža). Lokalnu mrežu za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT osobama čine: Grad Novi Sad kao koordinator Mreže, Grupa IZAĐI, Centar za socijalni rad, Lokalni ombudsman Grada Novog Sada, Crvena linija, Novosadski humanitarni centar (NSHC), Školska uprava NS, Nacionalna služba za zapošljavanje, Zavod za zdravstvenu zaštitu studenata u Novom Sadu, Ministarstvo unutrašnjih poslova – Policijska uprava Novi Sad i Osnovno i više javno tužilaštvo u Novom Sadu, Kancelarija za mlade, Pokrajinski zavod za socijalnu zaštitu, Komisija za rodnu ravnopravnost. Značaj mreže ogređa se pre svega u pružanju zajedničkog odgovora institucija u pojedinačnim slučajevima nasilja i diskriminacije, ili pak otežanih životnih okolnosti. Osim toga, radi na razmeni informacija i prevenciji diskriminacije, te podizanju društvene svesti (Lokalna mreža za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT osobama – Informator, 2022)

METODOLOGIJA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Metode, instrumenti i uzorak istraživanja

Istraživanje sprovedeno za potrebe boljeg razumevanja ekonomskog položaja LGBTK+ mladih na teritoriji Grada Novog Sada uključivalo je teorijski i empirijski deo. Kada je u pitanju empirijski deo u istraživanju se najviše oslanjalo na kvantitativnu metodu i instrument anketnog upitnika uz dopunu kvalitativne metode koja je poslužila za dodatno rasvetljavanje dobijenih podataka (fokus grupne diskusije). Anketno istraživanje je sprovedeno na platformi Typeform u trajanju od dva meseca pri čemu je anketu popunilo ukupno 304 osobe, od kojih 264 odgovara utvrđenoj ciljnoj grupi za ovo istraživanje. Detaljan prikaz uzorka istraživanja prema ispitanim socio-demografskim karakteristikama biće prikazan u nastavku izveštaja. Bitno je napomenuti da će, s obzirom na interseksionalistički pristup koji je bio akcentovan kroz čitavo istraživanje zbog potrebe boljeg razumevanja kompleksnosti ekonomskog položaja LGBTK+ mladih na teritoriji Grada Novog Sada, prikaz uzorka istraživanja biti uporedo dopunjen i odgovorom na neke od postavljenih istraživačkih pitanja.

Istraživačka pitanja

1. Da li postoje razlike u postignutom nivou obrazovanja u odnosu na seksualnu orijentaciju i rodni identitet?
2. Koji procenat LGBTK+ mladih sa teritorije Grada Novog Sada je bio u riziku od beskućništva i da li postoje razlike u odnosu na seksualnu orijentaciju i rodni identitet?
3. Koji je procenat LGBTK+ mladih autovan užoj porodici?
4. Koje vidove opšte i ekonomske podrške od porodice najučestalije primaju autovani LGBTK+ mladi sa teritorije Grada Novog Sada?
5. Kakav je položaj LGBTK+ mladih u poslovnom okruženju, u kontekstu prihvaćenosti, napredovanja?

6. Da li postoji razlika u mesečnim primanjima u odnosu na status zaposlenja/tip ugovora?

7. Da li postoje razlike u tipu ugovora koji zaposleni mladi LGBTQ+ sa teritorije Grada Novog Sada sklapaju sa poslodavcem u odnosu na rodni identitet i seksualnu orijentaciju?

8. Koliki procenat ispitanih LGBTQ+ mladih sa teritorije Grada Novog Sada je razmišljao odlasku iz države i koji procenat je kao razloge za odlazak navodi LGBTQ+ fobiju?

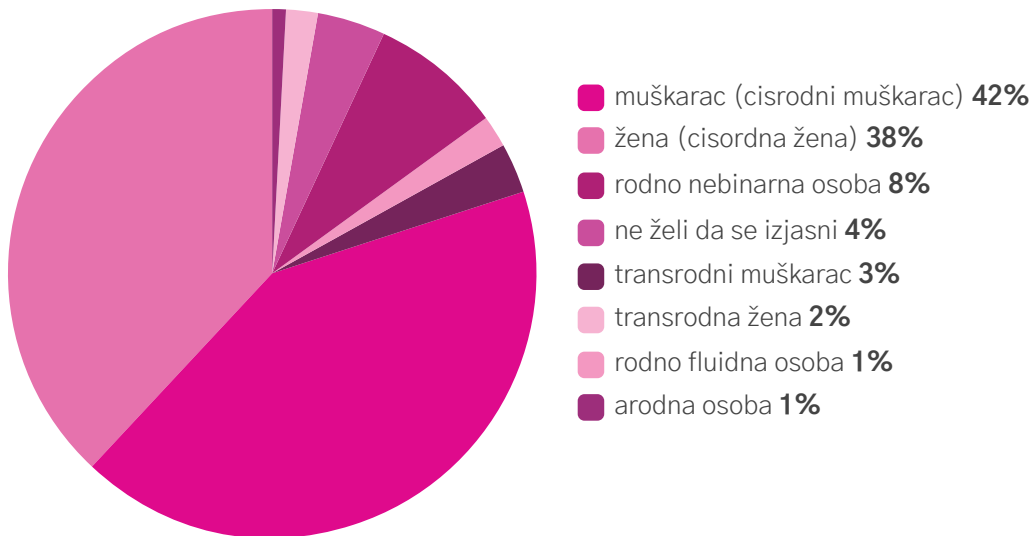
Prikaz uzorka ispitanika/ca i rezultati istraživanja

Uzrast ispitanika i ispitanica se kretao od 15 do 30 godina, prosečan uzrast 23 godine.

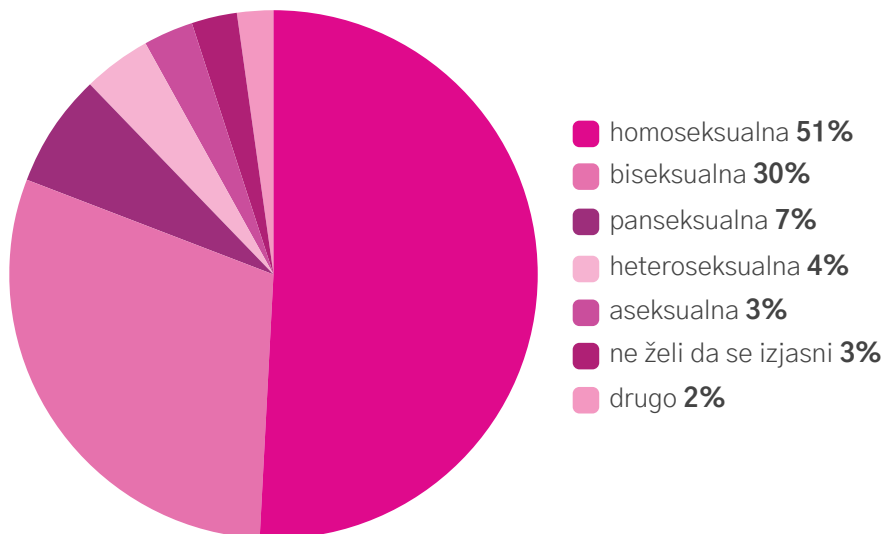
Prikaz ispitanika/ca prema uzrastu

Godine			
		Frequency	Percent
Valid	15	4	1.5
	16	6	2.3
	17	5	1.9
	18	16	6.0
	19	21	7.9
	20	22	8.3
	21	23	8.7
	22	26	9.8
	23	20	7.5
	24	18	6.8
	25	22	8.3
	26	23	8.7
	27	18	6.8
	28	15	5.7
	29	15	5.7
	30	11	4.2
Total		265	100.0

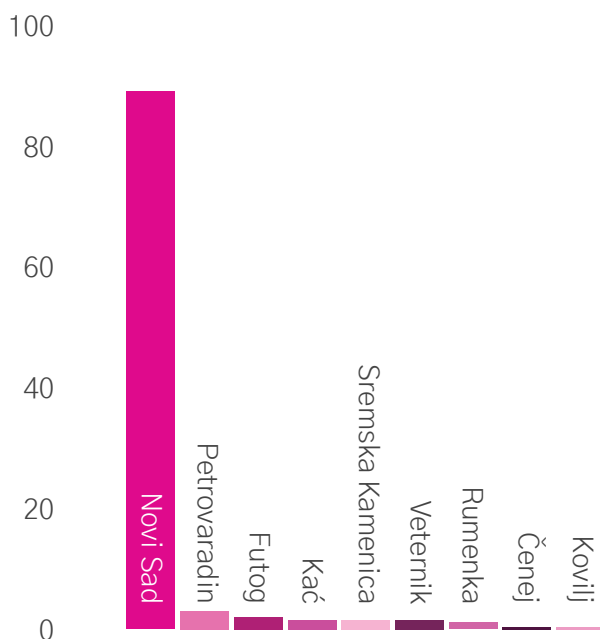
Rodni identitet

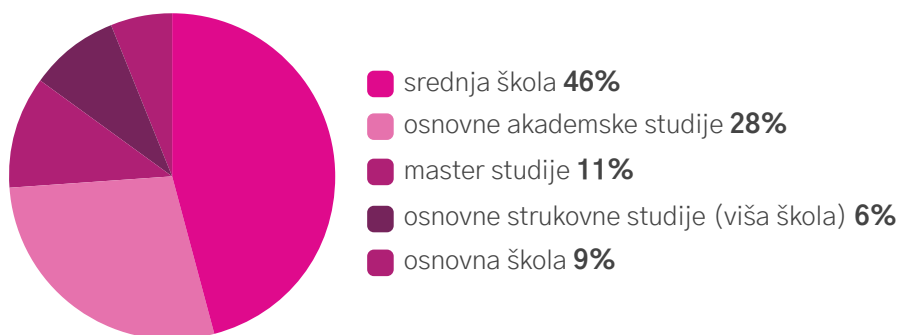
Seksualna orijentacija

Prikaz ispitanika/ca prema mestu stanovanja

Prikaz ispitanika/ca prema najvišem završenom nivou obrazovanja

Najviši završen nivo obrazovanja u odnosu na rodni identitet

		Najviši završen nivo obrazovanja					
		osnovna škola	strednja škola	osnovne stručne studije (vija)	osnovne akademske studije (škola)	master akademske studije	Total
Rodni identitet	muškarac (izrodni muškarac)	20.8%	39.7%	57.1%	46.4%	62.1%	42.8%
	žena (izrodna žena)	54.2%	38.3%	21.4%	41.1%	24.1%	37.9%
	transrodni muškarac		4.3%		3.6%		3.0%
	transrodna žena	4.2%	2.8%				1.9%
	rodno fluidna osoba		2.8%	7.1%			1.9%
	rodno nebinarna osoba	8.3%	9.9%		7.1%		7.6%
	ne želim da se izjasnim	8.3%	1.4%	14.3%	1.8%	13.8%	4.2%
širodno osoba	4.2%	0.7%				0.8%	
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

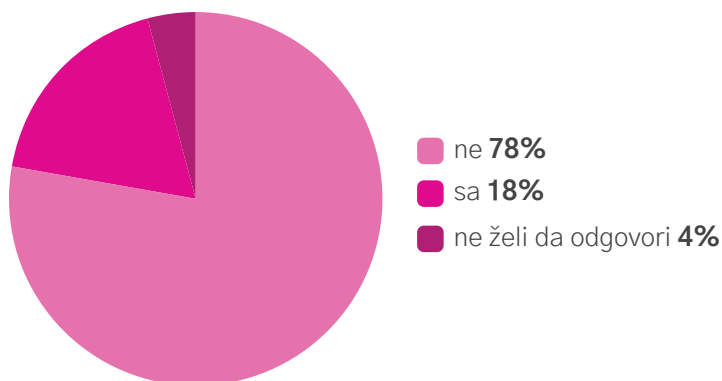
Najviši završen nivo obrazovanja u odnosu na seksualnu orijentaciju

		Najviši završen nivo obrazovanja					
		osnovna škola	strednja škola	osnovne stručne studije (vija)	osnovne akademske studije (škola)	master akademske studije	Total
Seksualna orijentacija:	homoseksualna	45.8%	45.4%	50.0%	60.7%	69.0%	51.3%
	biseksualna	25.0%	34.0%	28.6%	25.0%	24.1%	29.9%
	panseksualna	8.3%	9.2%	14.3%	1.8%	3.4%	7.2%
	asexualna		4.3%		3.6%		3.0%
	heteroseksualna	8.3%	5.0%		1.8%		3.8%
	ne želim da se izjasnim	8.3%	1.4%	7.1%	1.8%	3.4%	2.7%
	drugo	4.2%	0.7%		5.4%		1.9%
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Najviši završen nivo obrazovanja u odnosu na godine ispitanika i ispitanica

		Najviši završen nivo obrazovanja					
		osnovna škola	strednja škola	osnovne stručne studije (vija)	osnovne akademske studije (škola)	master akademske studije	Total
Godine	15	16.7%					1.5%
	16	20.8%					1.9%
	17	20.8%					1.9%
	18	37.5%	5.0%				6.1%
	19		14.9%				8.0%
	20		15.6%				8.3%
	21		16.1%				8.7%
	22		18.4%				9.8%
	23		7.1%	14.3%	14.3%		7.6%
	24		5.0%	7.1%	16.1%	3.4%	6.8%
	25		5.0%	14.3%	16.1%	13.8%	8.3%
26		4.3%	7.1%	17.9%	20.7%	8.7%	
27		3.5%	28.6%	7.1%	17.2%	6.8%	
28	4.2%	2.1%	14.3%	12.5%	6.9%	5.7%	
29		2.1%	14.3%	8.9%	17.2%	5.7%	
30		0.7%		7.1%	20.7%	4.2%	
Total		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Da li si se ikada susreo/la sa rizikom od beskućništva?

Tabela rizik od beskućništva u odnosu na rodni identitet

		Da li si se nekada susreo/la sa rizikom od beskućništva?						Total	
		Da		Ne		Ne želim da odgovorim			
		N	%	N	%	N	%	N	%
Rodni identitet:	muškarac (izrodni muškarac)	14	31.1%	96	45.9%	3	30.0%	113	42.8%
	žena (izrodna žena)	13	28.9%	83	39.7%	4	40.0%	100	37.9%
	transrodni muškarac	4	8.9%	3	1.4%	1	10.0%	8	3.0%
	transrodni muškarac	1	2.2%	3	1.4%	1	10.0%	5	1.9%
	rodno fluidna osoba	2	4.4%	3	1.4%	0	0.0%	5	1.9%
	rodno nebinarna osoba	9	20.0%	11	5.3%	0	0.0%	20	7.6%
	ne želim da se izjasnim	1	2.2%	9	4.3%	1	10.0%	11	4.2%
	anodna osoba	1	2.2%	1	0.5%	0	0.0%	2	0.8%
Total		45	100.0%	209	100.0%	10	100.0%	264	100.0%

Dijagram rizik od beskućništva u odnosu na seksualnu orijentaciju

		Da li si se nekada susreo/la sa rizikom od beskućništva?						Total	
		da		ne		ne želim da odgovorim			
		N	%	N	%	N	%	N	%
Seksualna orijentacija:	homoseksualna	19	42.2%	115	55.0%	2	20.0%	136	51.5%
	biseksualna	13	28.9%	61	29.2%	5	50.0%	79	29.9%
	panseksualna	7	15.6%	12	5.7%	0	0.0%	19	7.2%
	asexualna	4	8.9%	4	1.9%	0	0.0%	8	3.0%
	heteroseksualna	0	0.0%	8	3.8%	2	20.0%	10	3.8%
	ne želim da se izjasnim	3	2.2%	6	2.9%	0	0.0%	7	2.7%
	drugo	1	2.2%	3	1.4%	1	10.0%	5	1.9%
Total		45	100.0%	209	100.0%	10	100.0%	264	100.0%

Porodica – autovanost članovima i članicama uže porodice

		Frequency	Percent
Valid	Autovan/na sam svim članovima uže porodice.	67	25.4
	Autovan/a sam nekim članovima uže porodice.	68	25.8
	Svi članovi uže porodice znaju prečutno.	7	2.7
	Nikom nisam autovan/a u užoj porodici.	75	28.4
	Neki članovi uže porodice znaju prečutno, nekima sam autovan/a.	47	17.8
Total		264	100.0

Tabela rizik od beskućništva u odnosu na rodni identitet

		Da li si se nekada susreo/la sa rizikom od beskućništva?						Total	
		Da		Ne		Ne želim da odgovorim			
		N	%	N	%	N	%	N	%
Rodni identitet:	muškarac (izrodni muškarac)	14	31.1%	96	45.9%	3	30.0%	113	42.8%
	žena (izrodna žena)	13	28.9%	83	39.7%	4	40.0%	100	37.9%
	transrodni muškarac	4	8.9%	3	3.4%	1	10.0%	8	3.0%
	transrodni muškarac	1	2.2%	3	3.4%	1	10.0%	5	1.9%
	rodno fluidna osoba	2	4.4%	3	3.4%	0	0.0%	5	1.9%
	rodno nebinarna osoba	9	20.0%	11	5.3%	0	0.0%	20	7.6%
	ne želim da se izjasnim	1	2.2%	9	4.3%	1	10.0%	11	4.2%
	anodna osoba	1	2.2%	1	0.5%	0	0.0%	2	0.8%
Total		45	100.0%	209	100.0%	10	100.0%	264	100.0%

Dijagram rizik od beskućništva u odnosu na seksualnu orijentaciju

		Da li si se nekada susreo/la sa rizikom od beskućništva?						Total	
		da		ne		ne želim da odgovorim			
		N	%	N	%	N	%	N	%
Seksualna orijentacija:	homoseksualna	19	42.2%	115	55.0%	2	20.0%	136	51.5%
	biseksualna	13	28.9%	61	29.2%	5	50.0%	79	29.9%
	panseksualna	7	15.6%	12	5.7%	0	0.0%	19	7.2%
	aseksualna	4	8.9%	4	1.9%	0	0.0%	8	3.0%
	heteroseksualna	0	0.0%	8	3.8%	2	20.0%	10	3.8%
	ne želim da se izjasnim	3	2.2%	6	2.9%	0	0.0%	7	2.7%
	drugo	1	2.2%	3	1.4%	1	10.0%	5	1.9%
Total		45	100.0%	209	100.0%	10	100.0%	264	100.0%

Najveći broj ispitanika/ca iz našeg uzorka istraživanja nije autovan/a nikom is svoje uže porodice (N=75), zatim ispitanici/ce koji su autovani samo nekim (N=68) i oni koji su autovani/e svim članovima uže porodice (N=67). Dodatna analiza je pokazala da nema statističke značajnosti kada je u pitanju autovanost u odnosu na seksualno orijentaciju i rodni identitet. Iako ne na statistički značajnom nivou, primetno je da su celoj užoj porodici, na našem uzorku ispitanika, najmanje autovane mlade osobe koje se izjašnjavaju kao aseksualne kao i arodne osobe (imajući u vidu da je jako mali procenat osoba na našem uzorku koje su se izjasnile kao arodne), rodno fluidne i transrodne žene i muškarci.

Porodica – prihvaćenost, podrška i ekonomska/finansijska podrška

	N	Minimum	Maximum	Mean	Standard Deviation
Moja porodica prihvata moju seksualnu orijentaciju/rodni identitet.	264	1	7	3.57	1.999
Moja porodica poštuje moj rodni identitet i oslovljava me zamenicama koje koristim.	264	1	7	4.91	2.548
Moja porodica mi pruža finansijsku pomoć kad mi je potrebna.	264	1	7	5.79	1.781
Moja porodica finansijski podržava moje obrazovne/karijerne težnje (plaća školske ili fakultetske troškove, privatne časove, časove stranog jezika, itd)	264	1	7	5.55	2.193
Moja porodica mi pruža pristup resursima (stanovanje, zdravstvena zaštita, itd)	264	1	7	5.83	2.044
Doživeo/la sam finansijske teškoće zbog nedostatka podrške porodice povezane sa svojom seksualnom orijentacijom/rodnim identitetom.	264	1	7	1.94	1.751
Doživeo/la sam odbačenost od svoje porodice zbog mog rodnog identiteta/seksualne orijentacije.	264	1	7	2.92	2.125

U tabeli iznad i ispod vidimo da su ispitanici/ce na svoj odnos sa porodicom u pogledu prihvaćenosti seksualne orijentacije i rodnog identiteta, podrške i ekonomske podrške procenili od srednjeg do srednje višeg nivoa. Ukoliko posmatramo pojedinačne tvrdnje, uviđamo da su ispitanici/e na najvišem ocenili/e da im porodica pruža pristup potrebnim resursima za život, materijalnu pomoć kao i da finansijski podržava obrazovne/karijerne težnje. S druge strane na nižem nivou su ocenjene tvrdnje koje se odnose na opštu prihvaćenost seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Porodica – skorovi (aritmetičke sredine) postignute na skali samo procene porodice (prihvaćenost, podrška i ekonomska/finansijska podrška)

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
porodica	264	7.00	49.00	36.7992	8.72093

Dijagram 6. Status ispitanika/ca

- Zaposlen/a sam na pola radnog vremena i inam prijavljen/a
- Zaposlen/a na pola radnog vremena i prijavljen/a sam
- Drugo
- Nezaposlen/a

Status

Status	N	%
Zaposlen/a sam na pola radnog vremena i inam prijavljen/a	1	0.4%
Zaposlen/a na pola radnog vremena i prijavljen/a sam	5	1.9%
Drugo	6	2.3%
Nezaposlen/a	8	3.0%
Preduzrenik/ca	9	3.4%
Zaposlen/a na puno radno vreme i inam prijavljen/a	10	3.8%
Nezaposlen/a u potrazi za poslom	11	4.1%
Student/ka i radni povremeno preko studentske zadruge	24	9.0%
Srednjoškolar/ka	26	9.8%
Student/ka	80	30.3%
Zaposlen/a na puno radno vreme, ogovor o radu i prijavljen/a sam	86	32.3%

Status ispitanika/ca prema rodnom identitetu

Status	Rodni identiteti									
	Muškarci izjavili muškarcima	Žene izjavile žene	Transmuškarcima	Transžene	Polna fluidni osoba	Polno nebinarni osoba	Ne želi da se izjasni	Preferira ostalo		
Ispitanici/ca	0	3,00	12	11,00	0	0,00	1	0,00	0	0,00
Muškarci/ca	27	13,00	27	13,00	2	1,00	0	0,00	0	0,00
Muškarci/ca i ostali polnobinarni osoba (uključujući žene)	5	0,00	14	14,00	2	1,00	1	0,00	0	0,00
Neispitanici/ca	0	1,00	1	1,00	0	0,00	0	0,00	1	0,00
Neispitanici/ca u potrazi za partnerom	0	1,00	0	0,00	1	1,00	0	0,00	1	0,00
Preispitanici/ca	7	0,00	2	2,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ispitanici/ca na spolno i rodni identitet, odgovori su različiti (preispitanici/ca)	12	0,00	21	21,00	2	1,00	1	0,00	4	0,00
Ispitanici/ca koji su spolno i rodni identitet istovremeno preispitanici/ca	1	1,00	1	1,00	1	1,00	0	0,00	1	0,00
Ispitanici/ca koji su spolno i rodni identitet različiti preispitanici/ca	1	1,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ispitanici/ca koji su spolno i rodni identitet različiti i ostali preispitanici/ca	0	0,00	1	1,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Status ispitanika/ca prema seksualnoj orijentaciji

Status	Seksualna orijentacija													
	Heteroseksualna	Biseksualna	Homoseksualna	Atrosualna	Polimoseksualna	Ne želi da se izjasni	Drugo							
Ispitanici/ca	13	0,00	7	0,00	1	5,00	0	0,00	3	10,00	2	20,00	1	10,00
Muškarci/ca	27	27,00	0	0,00	3	20,00	4	10,00	2	20,00	0	0,00	1	10,00
Muškarci/ca i ostali polnobinarni osoba (uključujući žene)	5	1,00	13	10,00	2	15,00	1	12,50	2	20,00	0	0,00	0	0,00
Neispitanici/ca	3	2,00	4	1,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	1	10,00	0	0,00
Neispitanici/ca u potrazi za partnerom	0	2,00	4	1,00	0	0,00	0	0,00	1	10,00	0	0,00	1	10,00
Preispitanici/ca	7	1,00	2	2,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Ispitanici/ca na spolno i rodni identitet, odgovori su različiti i preispitanici/ca	10	0,00	13	10,00	0	0,00	2	25,00	2	20,00	2	20,00	2	20,00
Ispitanici/ca koji su spolno i rodni identitet istovremeno preispitanici/ca	0	2,00	1	0,00	1	5,00	1	12,50	0	0,00	1	10,00	0	0,00
Ispitanici/ca koji su spolno i rodni identitet različiti preispitanici/ca	2	1,00	0	0,00	1	5,00	0	0,00	0	0,00	1	10,00	0	0,00
Ispitanici/ca koji su spolno i rodni identitet različiti i ostali preispitanici/ca	1	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00

Mesečna primanja ispitanika/ca

Descriptive Statistics					
	N	Minimum	Maksimum	Aritmetička sredina	Standardna devijacija
Kolika su tvoja mesečna primanja? Napisati neto iznos u dinarima. (možeš odabrati da ne podeliš sa nama ovu informaciju)	114	10000	260000	90609.95	49775.326

Prilikom tumačenja podataka vezanih za mesečna primanja LGBTK+ mladih u Novom Sadu treba voditi računa da aritmetička sredina nije adekvatan pokazatelj realnog stanja. U tabeli 9 vidimo da prosek mesečnih primanja 114 ispitanika/ca koji su zaposleni/e iznosi skoro 91.000 RSD. Ovaj iznos aritmetičke sredine je rezultat neravnomerne raspodele mesečnih primanja (što se može videti u grafiku 4.). Takođe, u prilog neadekvatnosti korišćenja aritmetičke sredine mesečnih primanja govori iznos standardne devijacije (tabela 9.) koja pokazuje koliko pojedinačne vrednosti mesečnih primanja odstupaju od izračunate aritmetičke sredine. U ovom slučaju je to skoro 50.000 RSD.

Mesečna primanja po učestalosti vrednosti mesečnih zarada

Mesečna primanja prema kategorijama vrednosti mesečnih zarada

		Frequency	Percent
Kategorije primanja	10.000–40.000 RSD	14	5.3
	41.000–80.000 RSD	36	13.6
	81.000 - 120.000 RSD	45	17.0
	121.000 -160.000 RSD	9	3.4
	više od 160.000 RSD	10	3.8
Total		114	43.2

Mesečna primanja su grupisana u kategorije i predstavljena prema statusu odnosno tipu zaposlenja (Dijagram 7.1.) Ovakav prikaz je takođe značajan za interpretaciju rezultata jer na našem uzorku govori da su ispitanici i ispitanice sa najvećim mesečnim primanjima preduzetnici/e i zaposleni/e na puno radno vreme uz ugovor o radu i prijavu zaposlenja. Dalje, najveći broj ispitanika/ca koji se nalazi u kategoriji primanja od 81 do 120 hiljada dinara je takođe zaposleno na puno radno vreme uz ugovor o radu i prijavu zaposlenja.

Kategorije mesečnih primanja prema statusu/tipu zaposlenja

	Preduzetnici/e (uključujući samostalno zapošljene)		Zaposleni/e na puno radno vreme uz ugovor o radu i prijavu zaposlenja		Zaposleni/e na puno radno vreme uz ugovor o radu bez prijave zaposlenja		Zaposleni/e na delno radno vreme uz ugovor o radu i prijavu zaposlenja		Zaposleni/e na delno radno vreme uz ugovor o radu bez prijave zaposlenja		Ukupno	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%		
Manje od 10 hiljada dinara	1	0,2%	0	0,0%	1	0,2%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,2%
10 do 20 hiljada dinara	0	0,0%	0	0,0%	20	37,4%	4	9,0%	2	5,0%	26	58,6%
20 do 40 hiljada dinara	0	0,0%	0	0,0%	30	55,6%	2	4,5%	2	5,0%	34	75,0%
40 do 60 hiljada dinara	0	0,0%	0	0,0%	6	11,0%	0	0,0%	0	0,0%	6	13,3%
60 do 80 hiljada dinara	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
81 do 120 hiljada dinara	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Ukupno	11	100,0%	0	0,0%	56	100,0%	6	100,0%	4	100,0%	67	100,0%

Kada je u pitanju poslovno okruženje i iskustva LGBTQ+ mladih koji su činili uzorak ovog sprovedenog istraživanja u tabeli 5. možemo da vidimo da su tvrdnje ocenjene oko središnjih vrednosti (takođe treba imati u vidu da standardne devijacije na pojedinačnim tvrdnjama ukazuju na, u odnosu na vrednosti skale, značajna odstupanja). U tabeli 6. koja nam pruža uvid u sveukupno iskustvo u poslovnom okruženju, vidimo da su skorovi iznad središnjih vrednosti, ali takođe uz odstupanja s obzirom da dobijeni skorovi ne zadovoljavaju kriterijume normalne distribucije podataka.

Poslovno okruženje – prihvaćenost, napredovanje, zarada i osnovna primanja

	Descriptive Statistics			
	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
Moje okruženje i kolege su otvoreni prema LGBTIQ+ ljudima	5	7	6,86	0,422
Moje okruženje i kolege su otvoreni prema LGBTIQ+ ljudima	5	7	6,40	0,619
Moje okruženje i kolege su otvoreni prema LGBTIQ+ ljudima	5	7	6,80	0,603
Moje okruženje i kolege su otvoreni prema LGBTIQ+ ljudima	5	7	6,36	0,609
Moje okruženje i kolege su otvoreni prema LGBTIQ+ ljudima	5	7	6,34	0,646
U poslovanju postoji jasna politika u vezi sa različitostima	5	7	6,16	0,471
U poslovanju postoji jasna politika u vezi sa različitostima	5	7	6,10	0,600
Moje okruženje i kolege su otvoreni prema LGBTIQ+ ljudima	5	7	6,76	0,611
Moje okruženje i kolege su otvoreni prema LGBTIQ+ ljudima	5	7	6,88	0,619

Poslovno okruženje skorovi (aritmetičke sredine) postignute na skali samoprocene poslovnog okruženja

	Sposobnost za posao (sposobnost za posao)		Sposobnost za posao (sposobnost za posao)		Sposobnost za posao (sposobnost za posao)		Sposobnost za posao (sposobnost za posao)		Sposobnost za posao (sposobnost za posao)		Total	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Ukupno	21	100.0%	0	0.0%	1	4.8%	0	0.0%	0	0.0%	20	95.2%
Ukupno (iskustvo)	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Ukupno (iskustvo i obrazovanje)	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Ukupno (iskustvo i obrazovanje i spol)	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Ukupno (iskustvo i obrazovanje i spol i spol)	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%
Total	21	100.0%	0	0.0%	1	4.8%	0	0.0%	0	0.0%	20	95.2%

Kada je u pitanju poslovno okruženje i iskustva LGBTQ+ mladih koji su činili uzorak ovog sprovedenog istraživanja u tabeli 5. možemo da vidimo da su tvrdnje ocenjene oko središnjih vrednosti (takođe treba imati u vidu da standardne devijacije na pojedinačnim tvrdnjama ukazuju na, u odnosu na vrednosti skale, značajna odstupanja). U tabeli 6. koja nam pruža uvid u sveukupno iskustvo u poslovnom okruženju, vidimo da su skorovi iznad središnjih vrednosti, ali takođe uz odstupanja s obzirom da dobijeni skorovi ne zadovoljavaju kriterijume normalne distribucije podataka.

Descriptive Statistics

	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
posao	12.00	63.00	42.2727	10.63218

Dijagram 8. Da li si ikada razmišljao/la o iseljenju iz zemlje?

Da li si ikada razmišljao/la da se iseliš iz zemlje?

		Frequency	Percent
Valid	Da	239	90.5
	Ne	25	9.5
Total		264	100.0

DISKUSIJA

Analiza rezultata dobijenih sprovedenim istraživanjem kretaće se prema postavljenim istraživačkim pitanjima. Prvo istraživačko pitanje odnosilo se na ispitivanje postojanja razlika u najvišem postignutom nivou obrazovanja u odnosu na rodni identitet i seksualnu orijentaciju. Prethodna sprovedena istraživanja na globalnom nivou ukazuju na potencijalnu negativnu povezanost između seksualne orijentacije i rodnog identiteta sa postignutim nivoom obrazovanja. Ovakva povezanost proističe iz multidimenzionalnosti i kompleksnosti izazova koje okružuju rodni identitet i seksualnu orijentaciju. Varijable koje se spominju u prethodnim istraživanjima (Greytak et al., 2009, Kiževski, 2023, Kocsiw et al., 2018, Marshal et al., 2011, Ryan et al., 2009), a koje utiču na postignut nivo obrazovanja LGBTK+ mladih su: LGBTK+ osobe, posebno one koje se identifikuju kao transrodne ili rodno nekonformisane, mogu biti izložene diskriminaciji i zlostavljanju u obrazovnim okruženjima, što može negativno uticati na njihov akademski uspeh i obrazovni nivo; izazovi mentalnog zdravlja sa kojima se mladi LGBTK+ suočavaju a koji mogu poremetiti njihovo obrazovno postignuće; nedostatak podrške porodice i odbacivanje usled rodnog identiteta i/ili seksualne orijentacije može stvoriti dodatne izazove u nastojanju LGBTK+ mladih da steknu obrazovanje, uključujući beskućništvo i nedostatak finansijske podrške; intersekcija odnosno preklapanje rodnog identiteta i seksualne orijentacije sa drugim identitetima, poput rase, etničke pripadnosti i socio-ekonomskog statusa, može dodatno oblikovati obrazovna iskustva i ishode LGBTK+ osoba. Kada je u pitanju naša grupa ispitanika pronađene su statistički značajne razlike u odnosu na rodni identitet ($p=.01$) na celoj grupi ispitanika/ca. Između pojedinačnih grupa rodnih identiteta nisu dobijene statistički značajne razlike, ali primetno je da su najviše nivoe obrazovanja postigli upravo cisrodni muškarci i cisrodne žene. S obzirom da je naš uzorak ispitanika/ca bio prigodan, a ne reprezentativan, možemo pretpostaviti da bi razlike u postignutom nivou obrazovanja na reprezentativnom uzorku bile izraženije između pojedinačnih grupa i da bi eventualno grupa mladih sa trans identitetom bila najugroženija kao i u prethodno sprovedenim istraživanjima (Conron et al., 2023, Greytek et al., 2009, Kiževski, 2023).

Sledeće istraživačko pitanje se odnosilo na rizik od beskućništva sa kojim se susreću LGBTK+ mlade osobe. Već je spomenuto da je jedan od glavnih razloga za beskućništvo LGBTK+ mladih odbacivanje i neprihvatanje od strane porodice. U okviru našeg istraživanja došli smo do nalaza da se 18% LGBTK+ mladih susrelo sa rizikom od beskućništva, a 4% njih nije htelo da odgovori. Na našem uzroku ispitanika/ca rodni identitet i seksualna orijentacija su se pokazale kao značajne za rizik od beskućništva, posebna razlika istakla između cisrodnih muškaraca i cisrodnih žena sa jedne strane i rodno nebinarnih i fluidnih osoba, sa druge strane. Od ukupno 25 rodno nebinarnih i fluidnih osoba koje su učestvovala u našem istraživanju, 11 se susrelo sa rizikom od beskućništva. Istraživanje sprovedeno u Evropi sa mladima ukazuje da su najučestaliji razlozi za beskućništvo rodno nekonformisanih osoba: siromaštvo, mentalni zdravstveni problemi, konflikti u porodici vezani za identitet, zloupotreba supstanci, nedostatak institucionalne podrške/društveno odbacivanje, migracija i drugi problemi (Shelton et al., 2020).

Uticaj na ekonomski položaj i napredak LGBTK+ mladih u velikoj meri ostvaruje porodica. Zbog toga su ispitanici/ce koji su učestvovali u ovom istraživanju pitani da li je njihova porodica upoznata sa njihovim rodnim identitetom i/ili seksualnom orijentacijom i nakon toga koji su to vidovi opšte i ekonomske podrške koje od porodice najučestalije dobijaju. Ovo pitanje je značajno jer upravo autovanje može dovesti do pojačanog stresa i pogoršanog ekonomskog položaja, bezbednosti, mentalnog zdravlja i beskućništva (Braga et al., Hemphil, 2020). Na našem uzorku ispitanika/ca 28.4% uopšte nije autovano svojoj užoj porodici, 25.8% je autovano nekim članovima porodice, 25.4% je autovano svim članovima porodice.. Bitno je napomenuti i kvalitativne podatke dobijene fokus grupnim diskusijama sa LGBTK+ mladima iz Novog Sada, a koje mogu dodatno da rasvetle rezultate u našem kontekstu istraživanja. Naime, na fokus grupama, većina mladih koji su rekli da, iako su se autovali svojoj užoj porodici ili nekim članovima/ca-ma porodice, da je to tema o kojoj se ne priča u porodici, koja se izbegava i koja izaziva „burne emotivne reakcije, emotivne manipulacije i emotivne ucene“ i da u većini porodica važi pravilo da se „ne spominje nikome“.

Bitno je napomenuti da nisu samo rizik od beskućništva, finansijske podrške i bezbednosti negativne posledice, već i da su osećanje otuđenosti, nerazumevanja i problemi mentalnog zdravlja usled neprihvatanja od strane porodice vrlo destruktivne po opšti razvoj i položaj LGBTK+ mladih u društvu (SAMHSA, 2023). U skladu sa ovim treba tumačiti i odgovore na četvrto istraživačko pitanje koje nam pokazuje da su ispitanici/e na najvišem ocenili/e da im porodica pruža pristup potrebnim resursima za život, materijalnu pomoć kao i da finansijski podržava obrazovne/karijerne težnje. S druge strane na nižem nivou su ocenjene tvrdnje koje se odnose na opštu prihvaćenost seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

Peto istraživačko pitanje je možda najdirektnije i povezano sa ekonomskim položajem mladih i odnosi se na njihova iskustva u profesionalnom poslovnom okruženju. Iz odgovora ispitanika/ca uviđamo da su u pitanju centralne vrednosti i neutralna percepcija kada je u pitanju njihova prihvaćenost, odnosi i napredovanje u poslovnom kontekstu. Ipak i ove rezultate treba dopuniti uvidima sa fokus grupnih diskusijama gde su LGBTK+ mladi neretko spominjali da se trude da izbegavaju teme poput seksualne orijentacije i rodnog identiteta, partnerskih odnosa, ličnih planova itd. Mladi su isticali da radije ne bi delili lične stvari jer bi možda one uticale na to što bi ih kolege i kolegice „drugачije posmatrale“. U vezi sa tim, isključivanje LGBTK+ mladih iz profesionalnog okruženja može imati štetne posledice po njihovo blagostanje i prilike za napredovanje. Neprepoznavanje i stigmatizacija seksualne orijentacije i rodnog identiteta u poslovnom kontekstu može da podstakne izolaciju i diskriminaciju, utičući na mentalno zdravlje i samopoštovanje. Ograničen pristup poslovnim prilikama i napredovanju u karijeri može održavati postojeću ekonomsku nesigurnost i zdravstvene nejednakosti. Isključenje takođe ometa razvoj socijalnih mreža, kontakta i podrške koje su za mlade ključne za snalaženje na tržištu rada (Grant et al., 2011).

Kao što je i pretpostavljeno, najveća primanja imaju upravo mladi koji pripadaju grupi preduzetnika/ca i oni koji su zaposleni na puno radno vreme uz ugovor o radu. Dalje, rezultati ukazuju da postoje razlike u tipu zaposlenja odnosno statusa u odnosu na seksualnu orijentaciju ($p=.01$) i rodni identitet ($p=.00$). Statistički značajne razlike su najizraženije između homoseksualne i biseksualne orijentacije, gde su osobe koje pripadaju homoseksualnoj orijentaciji u većoj meri preduzetnici/e i zaposleni/e su na puno radno vreme i ugovor o radu. Rezultati jedne meta analize mogu u određenoj meri da objasne ovakav nalaz, ovom meta analizom se došlo do nalaza da, kada je u pitanju seksualna orijentacija, gej muškarci zarađuju manje od heteroseksualnih muškaraca. Lezbijke zarađuju više od heteroseksualnih žena, dok biseksualni muškarci zarađuju manje od heteroseksualnih muškaraca (Drydakis, 2021).

Poslednje istraživačko pitanje se odnosio na promišljanje LGBTQ+ mladih o iseljenju iz države. Ispitanicima i ispitanicama koji su odgovorili da su razmišljali o iseljenju iz zemlje ($N=239$, 90.5%) postavljeno je i pitanje o razlozima. Na prvom mestu se nalazi homofobija u okviru koje su ispitanici i ispitanice navodile: diskriminaciju, strah za svoju bezbednost, nemogućnost slobodnog izražavanja, nepoštovanje osnovnih ljudskih prava, nemogućnost pravnog zasnivanja partnerstva i prava na roditeljstvo, otežan i mnogima finansijski uskraćen proces usklađivanja rodnog identiteta, briga za budućnost. Ove razloge je navelo ukupno 49.2% ispitanih u okviru onih koji su izrazili da žele da se isele iz zemlje. Rezultati našeg istraživanja su donekle slični rezultatima koje je Krovna organizacija Srbije objavila u Alternativnom izveštaju o položaju i potrebama mladih u Republici Srbiji (2023). Rezultati KOMS istraživanja ukazuju da 23,6% mladih već planira iseljenje, dok je 25,6% njih odgovorilo da planira, ali da još nije ušlo u sam proces planiranja. U poređenju sa našim rezultatima, postoje razlike između opšte populacije mladih u Srbiji i LGBTQ+ mladih na teritoriji Grada Novog Sada. Procenat mladih iz opšte populacije koji planira/razmišlja o odlasku iz zemlje je 49.2%, dok je kod LGBTQ+ mladih taj procenat znatno veći, 90.5%.

Opšta populacija mladih je kao prvi razlog navela dostojanstveniji život – 27.7%, LGBTK+ mladi su naveli homofobiju i potrebu za dostojanstvenijim životom – 49.2%. Kao drugi razlog opšta populacija mladih navodi bolji životni standard 32.1% dok LGBTK+ mladi iz Novog Sada navode politički kontekst, odsustvo vladavine prava i demokratije, nedostatak zaposlenja, kao i zabrinutost za ekološke probleme (28%). Ovi nalazi i razlike između odgovora nam posebno ukazuju na već istaknutu potrebu za intereskcionalnim pristupom u radu na poboljšanju ekonomskog položaja LGBTK+ mladih na koje brojni aspekti društvenog (ne)funkcionisanja utiču kompleksnije i snažnije imajući u vidu njihovu dodatnu ranjivost. Takođe, bitno je napomenuti da ovako visok procenat mladih koji ističu svoje želje i planove za iseljenjem iz zemlje treba da bude signal svim donosiocima/teljicama odluka koji se trude da rade na sprečavanju tzv. „odliva mozgova“.

PREPORUKE I ZAKLJUČAK

Na osnovu nalaza istraživanja i njihove interpretacije u diskusiji biće izneto nekoliko preporuka kako bi se doprinelo poboljšanju ekonomskog položaja LGBTK+ mladih na teritoriji Grada Novog Sada:

Kampanje za podizanje svesti – Potrebno je raditi na sprovođenju javnih kampanja za obrazovanje i podizanje svesti o homofobiji, transfobiji i drugim oblicima diskriminacije u zajednici. Takođe, uporedo je potrebno raditi na pozitivnoj reprezentaciji LGBTK+ osoba u medijima, školama i javnim prostorima.

Zakonodavstvo i sprovođenje mera protiv diskriminacije – Lokalne vlasti treba da: vrše praćenje i da osiguraju da se zakoni koji eksplicitno štite LGBTK+ mlade osobe od diskriminacije na radnom mestu, sprovode i pružaju mehanizme za prijavljivanje i rešavanje slučajeva diskriminacije, adekvatno informišu ciljnu grupu o mehanizmima zaštite.

Usluge podrške porodici – Potrebno je intenzivno raditi na podršci porodici koje imaju za cilj poboljšanje prihvatanja i razumevanja LGBTK+ mladih unutar porodice. Savetovanje, edukacija i programi informisanja treba da služe kako bi pomogli porodicama da se nose sa pitanjima vezanim za rodni identitet i seksualnu orijentaciju i razviju pozitivne odnose sa LGBTK+ mladima, svojom decom. Ovo je posebno važna preporuka i implikacija sprovedenog istraživanja jer, kako smo videli neprihvaćenost i odsustvo podrške od strane porodice dovode do izrazito pogoršanog ekonomskog položaja LGBTK+ mladih.

Pristup uslugama mentalnog zdravlja – Imajući u vidu širok spektar izazova sa kojima se suočavaju i njihovo međusobno preklapanje, neophodno je raditi na osiguravanju pristupa uslugama mentalnog zdravlja prilagođenog njihovim specifičnim izazovima, uključujući diskriminaciju, odbacivanje porodice i stres povezan sa identitetom. Posebno je potrebno obratiti pažnju na dodatnu senzibilizaciju i edukaciju eksperata i ekspertkinji iz oblasti mentalnog zdravlja koji bi pružali ovaj vid podrške LGBTK+ mladima.

Saradnja i edukacija zaposlenih u prosveti – Imajući u vidu da je vaspitno–obrazovni proces neretko prostor u kome je izražena stigmatizacija i diskriminacija koje mogu da dovedu do prekida kontinuiteta procesa, potrebno je raditi sa svim zaposlenima u prosveti u cilju povećanja senzibilizacije i kapaciteta za prevenciju i reagovanje na ovakve situacije. Rad i saradnja u ovoj oblasti su neophodni jer su posledice ishoda vaspitno–obrazovnog procesa često dugoročne i determinišuće kada je u pitanju položaj LGBTK+ mladih, naročito onih koji su višestruko diskriminisani.

Podrška malim biznisima vođenim od strane LGBTK+ mladih – Potrebno je raditi na programima podrške i promocije biznisa koji su u vlasništvu LGBTK+ mladih. Ovo uključuje podršku u: pristupima finansiranju, mentorske programe i mogućnosti umrežavanja. Organizacije civilnog društva zajedno sa LGBTK+ mladima treba da rade na procesu javnog zagovaranja kako bi izdejstvovali određene podsticaje, poput poreskih olakšica ili subvencija, što bi dalje podstaklo rast preduzetništva LGBTK+ mladih osoba kao i unapređenje njihovog ekonomskog položaja i životne sigurnosti.

Prevenција beskućništva i rad na pristupačnom stanovanju – Ova preporuka podrazumeva dugoročne napore kako bi stvarni efekti bili vidljivi. Prvi korak je rad na implementiranju strategije prevencije beskućništva koje adresiraju osnovne uzroke beskućništva. Dalji rad bi podrazumevao razvijanje inicijative za pristupačno stanovanje usmerene na LGBTK+ mlade.

Sprovedeno istraživanje je dublje posmatralo različite aspekte ekonomskog položaja mladih LGBTK+ osoba, uključujući obrazovanje, rizik od beskućništva, podršku porodice, iskustva na radnom mestu i disparitete u prihodima. Pronađene su značajne razlike i izazovi u svim ovim oblastima. Porodična podrška i inkluzivno radno okruženje pokazali su se ključnim faktorima za unapređenje ekonomskog položaja mladih LGBTK+ osoba. U skladu sa prethodno navedenim, nedostatak podrške porodice i stigmatizacija na radnom mestu najviše doprinose izazovima vezanim za ekonomski položaj.

Uz to, dispariteti u prihodima ukazuju na potrebu za ekonomskom inkluzijom. Politike na lokalnom nivou trebalo bi da se fokusiraju na unapređenje obrazovanja, pružanje podrške prevenciji beskućništva, promovisanje inkluzivnih radnih okruženja i smanjenje dispariteta u prihodima kako bi se osiguralo bolja ekonomska stabilnost i blagostanje mladih LGBTK+ osoba u Gradu Novom Sadu. Takođe, potrebno je naglasiti da svi naponi bilo kojih aktera/ki (OCD, donosioca/teljki odluka, aktivista/kinja...) moraju da se zasnivaju na sveobuhvatnom sagledavanju višestrukih i međusobno preklapanih oblika diskriminacije sa kojom se LGBTK+ mladi suočavaju. Ovo je jedini način za adekvatan i efikasan rad na poboljšanju ekonomskog položaja i blagostanja LGBTK+ mladih.

REFERENCE

- Badgett, M.V. L., Waaldijk, K., van der Meulen Rodgers, Y. (2019). The relationship between LGBT inclusion and economic development: Macro-level evidence. *World Development* 120, 1–14. ISSN 0305–750X, <https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2019.03.011>.
- Bauer, G. R., Churchill, S. M., Mahendran, M., Walwyn, C., Lizotte, D., & Villa–Rueda, A. A. (2021). Intersectionality in quantitative research: A systematic review of its emergence and applications of theory and methods. *SSM – population health*, 14, 100798. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2021.100798>
- Braga, I. F., de Oliveira, W. A. da Silva, J. L. de Mello, F. C. M., & Silva, M. A. I. (2018). Family violence against gay and lesbian adolescents and young people: a qualitative study / Violência familiar contra adolescentes e jovens gays e lésbicas: um estudo qualitativo / Violencia familiar contra adolescentes y jóvenes gays y lesbianas: un estudio cualitativo. *Revista Brasileira de Enfermagem*, (suppl 3), 1220. <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2017-0307>
- Carroll, A. & Itaborahy, L.P. (2015). *State Sponsored Homophobia 2015: A world survey of laws: criminalisation, protection and recognition of same-sex love*. International Lesbian, Gay, Bisexual, Trans and Intersex Association. Geneva: ILGA)
- DeChants, J.P., Green, A.E., Price, M.N, & Davis, C.K. (2021). *Homelessness and Housing Instability Among LGBTQ Youth*. West Hollywood, CA: The Trevor Project.
- Drydakis, N. (2021). *The economics of LGBTQ+ discrimination: A meta-analysis*. Institute of Labor Economics. Retrieved from <https://docs.iza.org/dp14496.pdf>
- Gavrilović, J., Isakov, I., Jovanović Paunović, T., Lazukić, A., Maksić, T., Pejak, L., Strika, Z. (2022). *Lokalna mreža za prevenciju diskriminacije i podršku LGBT osobama – Informator*. Novi Sad: Grupa IZAĐI.
- Grant, Jaime M., Lisa A. Mottet, Justin Tanis, Jack Harrison, Jody L. Herman, and Mara Keisling. (2011). *Injustice at Every Turn: A Report of the National Transgender Discrimination Survey*. Washington: National Center for Transgender Equality and National Gay and Lesbian Task Force.

Greytak, E. A., Kosciw, J. G., & Diaz, E. M. (2009). Harsh realities: The experiences of transgender youth in our nation's schools. GLSEN.

Hulko, W. & Hovanes, J. (2018). Intersectionality in the Lives of LGBTQ Youth: Identifying as LGBTQ and Finding Community in Small Cities and Rural Towns, *Journal of Homosexuality*, 65(4), 427–455, 10.1080/00918369.2017.1320169

Kiževski, M. (2023). Školstvo, zdravstvo i društvo u Srbiji i predlozi za poboljšanje perspektive trans mladih. Istraživanje objavila Grupa IZAĐU u okviru projekta „Moj identitet u školi uvaži – time me osnaži“ pod pokroviteljstvom Gradske uprave za sport i omladinu Grada Novog Sada.

Kosciw, J. G., Greytak, E. A., Zongrone, A. D., Clark, C. M., & Truong, N. L. (2018). The 2017 National School Climate Survey: The experiences of lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer youth in our nation's schools. GLSEN.

Marshal, M. P., Dietz, L. J., Friedman, M. S., Stall, R., Smith, H. A., McGinley, J., ... & Brent, D. A. (2011). Suicidality and depression disparities between sexual minority and heterosexual youth: A meta-analytic review. *Journal of Adolescent Health*, 49(2), 115–123.

Model zakona o rodnom identitetu i pravima interseks osoba predložen je od strane Centra za LGBTIQ osobe Beograd – Geten.

National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine (2020). *Understanding the Well-Being of LGBTQI+ Populations*. Washington, DC: The National Academies Press. <https://doi.org/10.17226/25877>.

Nomani, H. F. (2021). Problems and Challenges of LGBT: Social Work Perspective. <https://ssrn.com/abstract=4049099> ili <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4049099>

Ryan, C., Huebner, D., Diaz, R. M., & Sanchez, J. (2009). Family rejection as a predictor of negative health outcomes in white and Latino lesbian, gay, and bisexual young adults. *Pediatrics*, 123(1), 346–352.

Shelton, J., Stakelum, R., & Dodd, S.J. (2020). LGBTQI Youth Homelessness in Europe: Findings from a Survey of FEANTSA Membership Organisations. FEANTSA, True Colors United, and the Silberman Center for Sexuality and Gender at Hunter College.

Stojanović, B., Ivković, A., Kaličanin, B. (2023). Alternativni izveštaj o potrebama i položaju mladih u Republici Srbiji – 2023. Krovna organizacija mladih Srbije. KOMS.

Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. do 2030. godine "Službeni glasnik RS", broj 9 od 8. februara 2023.

Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA). (2023). Moving Beyond Change Efforts: Evidence and Action to Support and Affirm LGBTQI+ Youth. SAMHSA Publication No. PEP2203-12-001. Rockville, MD: Center for Substance Abuse Prevention. Substance Abuse and Mental Health Services Administration.

Ustav Republike Srbije ("Sl. glasnik RS", br. 98/2006 i 115/2021)

Zakon o javnom informisanju i medijima ("Sl. glasnik RS", br. 92/2023)

Zakon o radiodifuziji (prečišćeni tekst: "Sl. glasnik RS", br. 42/2002, 97/2004, 76/2005, 79/2005 – dr. zakon, 62/2006, 85/2006 i 86/2006 – ispr.)

Zakon o radu ("Sl. glasnik RS", br. 24/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – odluka US, 113/2017 i 95/2018 – autentično tumačenje)

Zakon o visokom obrazovanju ("Sl. glasnik RS", br. 88/2017, 73/2018, 27/2018 – dr. zakon, 67/2019, 6/2020 – dr. zakoni, 11/2021 – autentično tumačenje, 67/2021, 67/2021 – dr. zakon i 76/2023)

Zakon o zabrani diskriminacije ("Sl. glasnik RS", br. 22/2009 i 52/2021)

WWW.IZADJI.RS